

Renessansefilosofene kommer!

//

//]]]]> //]]>

BOKUTDRAG: Hva var renessansefilosofiens sentrale karakteristikk? Vidarforlaget har i år lansert en ny bokserie med verk av renessansens viktigste filosofer. En oversettelse av Pico della Mirandolas *Lovrøpning av menneskets verdighet* og *Om det værende og ene* kom ut tidligere i år, og hovedverkene til Marsilio Ficino, Nicolaus Cusanus og Ioannes Bessarion er i vente.

Salongen viderefremidler her filosof og forfatter Tore Frosts presentasjon av prosjektet, som innledet den første boken i serien.

En ikke-skolastisk kultur tar form

Det bysantinske rike gikk i oppløsning med Konstantinopels fall og overtagelse av tyrkerne i 1453. Dette årstall markerer det store politiske vendepunkt, ikke bare i øst, men like meget i vest.

Det siste halve århundre av bysantinismen fikk avgjørende betydning for utviklingen av den vestlige renessansehumanisme og dermed det moderne Europas fødsel. Helt sentralt innen dette tideverv står filosofen Georgios Gemistos Plethon (1360–1452) og hans virke i det platonske Akademi innenfor murene til borgbyen Mystras på Peloponnes, som i første halvdel av det 15. århundret hadde utviklet seg til å bli det intellektuelle sentrum for en ny tids humanisme innen Bysants.

//

//]]]]> //]]>

Plethons betydning viser seg ikke minst ved at han står i sentrum for sin tids begivenheter, såvel gjennom sitt nære vennskap med og direkte innflytelse på keiserfamilien, Palaiologene, som gjennom sitt oppgjør med en av Østkirkens mektigste teologer, Georgios Scholarios, den senere patriark Gennadios. Plethons navn er dessuten også knyttet til det store unionskonsil i Ferrara og Firenze (1438–1439), hvor han deltok som medlem av den greske østkirkelige delegasjon og gjorde seg bemerket både som antiunionist (dvs. motstander av en politisk enhet mellom Romerkirken og Østkirken) og som en direkte inspirator for det senere Firenze-Akademi. Det var den mektige finansfyrste i Firenze, Cosimo de' Medici (som regel kalt *Il Vecchio* – «den gamle»), som ble inspirert til opprettelsen av *Accademia Platonica* etter at han selv var tilstede og hørte Plethons forelesninger i Firenze.

Navnet Plethon er egentlig et tilnavn som Georgios Gemistos selv valgte som pseudonym for sitt filosofiske forfatterskap i tiden under og etter unionskonsilet i Firenze. Navnet ble sannsynligvis

valgt med direkte referanse til de to klassiske filosofer som han i sin tenkning sto nærmest knyttet til: Platon og Plotin (noe bl.a. også renessansefilosofen Ficino senere gjør oppmerksom på i sin dedikasjon til Lorenzo *Il Magnifico* i oversettelsesutgaven av Plotins *Enneader*: «Pleton = quasi Platonem alterum» – *en slags annen Platon*). Plethon går direkte tilbake til Platon og tilstreber en fornyelse av den opprinnelige platonismes politiske engasjement. Hans store elev Ioannes fra Trapezunt, den senere kardinal Bessarion (1402–1472), utviklet Plethons filosofi videre til en platoniserende kristendom: «Det er hos Platon liksom en skygge av vår religion» (*n calumniatorem Platonis* II,1).

//]]]]> //]]>

Bessarion øvet på sin side en avgjørende innflytelse på den tyske teolog og filosof, senere kardinal, Nicolaus Cusanus (1401–1464), som ble sendt til Bysants av kardinal Giuliano Cesarini (som var den formelle vert for det bysantinske reiseselskap) for å ledsage den greske delegasjon til kirkekonsilet i Ferrara og Firenze. De hadde også med seg flere kister med klassisk litteratur som Cosimo *Il Vecchio* allerede hadde sørget for å bestille. På sin sjøreise fra Konstantinopel kom Cusanus også til Mystras, hvor han og hele den østkirkelige delegasjon gjorde et opphold før de dro videre med Plethon og Bessarion som frie intellektuelle deltagere i den greske delegasjon. Det er verdt å merke seg at Nicolaus Cusanus i åpent hav får en stor visjon, som han redegjør utførlig for i forordet til sitt trebinds filosofiske hovedverk: *De docta ignorantia* («Om den lærde uvitenhet», utgitt 1440).

Han omtaler denne visjonen også i et brev til kardinal Giuliano Cesarini, Cusanus' tidligere lærer og nære venn (helt fra det økumeniske konsil i Basel 1431, selve utgangspunktet for unionskonsilet i Ferrara og Firenze, hvor «den gamle» Cosimo de' Medici også deltok). Brevet representerer avslutningen av verket, etter at Cusanus har redegjort for den nye filosofis erkjennelse av det uerkjennbare på en uerkjennbar måte ved hjelp av den lærde uvitenhet: «Ærverdige fader, motta herved de tanker som jeg så lenge anstrengte meg for å få tak på (...) inntil jeg på tilbakereisen til havs fra Grekenland ble bragt dithen (...) at jeg i opplyst uvitenhet kunne omfavne det ubegripelige på en ubegripelig måte» (bok III, 12). Det virker som om impulsene fra Plethon og Akademiet i Mystras hadde gjæret i ham under den lange sjøreisen tilbake til Italia og forløst ham som filosof, hvorfor han også gjerne blir omtalt som den første renessansefilosof i Vesten.

//]]]]> //]]>

Unionskonsilet ble åpnet i Ferrara 8. januar 1438. Pave Eugenius IV ankom noe senere, mens de østkirkelige deltagere først nådde frem til Ferrara 9. april samme år. Med i følget var Keiser Ioannes VIII Palaiologos og Patriarken i Konstantinopel, dessuten flere fremstående biskoper og teologer, samt filosofer og andre intellektuelle rådgivere innen Østkirken. Ganske tidlig ble det imidlertid klart for de greske deltagerne at det hele var et spill for galleriet fra Romerkirkens side. Den tyrkiske trussel var på denne tid overhengende, og Patriarken i Konstantinopel ønsket militær støtte fra Paven i Roma, som på sin side bare var opptatt av å utnytte situasjonen ved å tvinge Østkirken til å anerkjenne pavemaktens suverenitet. Forhandlingene gikk etterhvert i stå, og konsilet forflyttet seg derfor fra Ferrara til Firenze 10. januar 1439. I kapellet til Palazzo Medici-Riccardi kan man fortsatt se Benozzo Guzzolis store freskemaleri over grekernes ankomst til Firenze. Bildet ble laget i 1459, på bestilling av Piero de' Medici som åpenbart ønsket å hylle den unge Lorenzo de' Medici, som rir som en prins i forgrunnen foran Piero og Cosimo de' Medici, etterfulgt av de greske delegatene i orientalske klesdrakter.

//

//]]]]> //]]]>

Under sitt opphold i Firenze holdt Plethon en rekke forelesninger over Platon og platonismen og forfattet til slutt, på sterk oppfordring fra de tilstedeværende intellektuelle florentinere, et slags konsentrat av sine forelesninger i et beskjedent lite skrift som skulle vise seg å bli en brannfakkell såvel i Øst som i Vest. Skriftets tittel var: «Om hvorledes Aristoteles adskiller seg i forhold til Platon» (vanligvis henvist til under den latinske tittel: *De differentiis platonicae atque aristotelicae disciplinae*). Dette «leilighetsskrift», som Plethon senere kalte det, ble ganske raskt et stridstema blant de italienske intellektuelle og deres mesener. Flere av filosofene som lyttet til Plethons forelesninger, bønnfaller senere Paven om å registrere Platon i rekken av helgener i den kristne kirke! Det er forøvrig all grunn til å tro at det var inspirasjonen fra Plethon, sterkt formidlet av Ficino, som førte til at Laterankonsilet i 1512 erklærte *sjelens udødelighet* for å være et av de formelle dogmer i den katolske kirke.

Andre igjen tok til motmæle mot det de oppfattet som et forsøk på å svekke den aristoteliske filosofis autoritet innenfor den skolastiske teologi. Motstanden kom imidlertid også fra egne rekker, bl.a. fra den mektige østkirkelige teolog Georgios Scholarios, som gikk til motangrep i skriftet: *Comparatio philosophorum Aristotelis et Platonis* («En sammenligning mellom filosofene Aristoteles og Platon»). Plethon besvarer senere kritikken i en «Replik til Scholarios», hvor han delvis modifierer, men også utdyper sin kritikk av Aristoteles på en rekke punkter. Men også keiseren selv, Ioannes VIII Palaiologos, reagerer og avtvinger Plethon «Et svar på visse spørsmål». Plethons nære medarbeider og elev, Ioannes Bessarion, forsøkte til slutt å dempe gemyttene i et forsoningsskrift under tittelen: *In calumniatorem Platonis* («Sjikanen av Platon»). Her prøver han å utvikle en syntese mellom Platons og Aristoteles' filosofi som senere skulle få stor betydning for bl.a. Pico della Mirandola. Bessarion kom i det hele tatt til å få stor betydning for renessansefilosofenes fornyede forhold til de klassiske forbilder gjennom nøyaktige oversettelser til latin av Aristoteles med kommentarer, på samme måte som Ficinios oversettelser til latin av Platon med kommentarer, bidro til å fornye interessen for Platon.

Det mislykkede unionskonsilet ble avsluttet i februar 1440, og de østkirkelige delegatene dro tilbake til Bysants, deriblant Plethon, mens Bessarion nå ble utnevnt som kardinal i Romerkirken, med særlig oppgave å fungere som en formidler mellom Østkirken og Romerkirken (sterkt tilskyndet åpenbart av Nicolaus Cusanus, som har viet flere av sine sene dialoger nettopp til Bessarion).

//]]]]> //]]>

Dermed var en ny tid innledet og nye arenaer og møteplasser ble opprettet, bl.a. det tidligere nevnte *Accademia Platonica* i Firenze, som ganske raskt utviklet seg til å bli det store sentrum for den nye tids tanker og ideer. Hit kom kunstnere og arkitekter, diktere og filosofer, musikere og komponister, leger, astronomer og matematikere, politikere og frittstående humanister. Akademiet ble også oppsøkt av berømttheter fra andre italienske byer og fra utlandet, særlig Frankrike og Tyskland. Blant de faste medlemmer av Akademiet, som også ble kalt *liberalium disciplinarum communio* («Felleskapet for de frie kunster»), finner vi, foruten kretsen rundt Medici-familien, berømte navn fra samtiden: Cristoforo Landino, Leon Battista Alberti, Giovanni Cavalcanti, Angelo Poliziano og (noe senere) Giovanni Pico della Mirandola¹. Dette akademi var den første vitenskapelige institusjon i Europa som hadde befridd seg fra den skolastiske metode som vitenskapsteoretisk fundament.

// *vecchio* Cosimo bidro ytterligere til å opprette Europas første offentlige bibliotek i San Marco-klostrets praktfullt dekorerte bibliotek (med fresker av // *Beato* Fra Angelico, bestilt og betalt av Cosimo). Takket være sine gode kontakter med intellektuelle i Bysants fikk han kjøpt og tilsendt store samlinger med håndskrifter både fra gresk filosofi og tidlig kristendom, samtidig som han ansatte skrivere til å kopiere manuskripter. Som kreditor kunne Cosimo også konfiskere store boksamlinger (bl.a. fra grekeren Chrysoloras etter dennes død!). Denne siden av Firences kulturelle liv er nok også med på å forklare den nærmest magnetiske tiltrekningskraft byrepublikken Firenze etterhvert utøvet på Europas åndsliv i renessansen. Senere ble dette bibliotek slått sammen med Medici-familiens private biblioteker, samt andre boksamlinger, og det hele utgjør idag det berømte Biblioteca Laurenziana i lokaler ved kirken San Lorenzo, som i sin tid ble tegnet av Michelangelo.

Ficino og Platon

Akademiet holdt hus i en av Medici-familiens fornemme villaer på Fiesole-høyden og ble i over 30 år finansielt og kulturelt understøttet av den styrtrike Medici-familien. Det var // *Vecchio*, selveste bankieren Cosimo, som i 1459 ansatte Marsilio Ficino (1433–1499) som den første leder av Akademiet. De var allerede godt kjent siden Marsilio Ficino var sønn av Medici-familiens livlege. Han fikk nå i oppdrag å realisere Akademiet, til tross for farens ønske om at sønnen skulle utdanne seg som medisiner.

//]]]]> //]]>

// *Vecchio* påla samtidig Ficino oppgaven med å sørge for at alle Platons verker ble nyoversatt direkte fra gresk til latin. Ficino var både utdannet i teologi (han var presteviet og praktiserte også som sjelesørger) og filosofi, samtidig som han hadde helt usedvanlige språkkunnskaper i gresk, så han var utvilsomt den rette person å gi dette oppdraget til. I 1462 forærte Cosimo en av sine villaer til Ficino, like ved siden av Cosimos store landeiendom i Carreggi. Ficino fikk samtidig overlevert flere greske håndskrifter. Dette ble starten for igangsettelsen av det egentlige *Accademia Platonica*. Folk strømmet til for å høre Ficino lese høyt fra sine Platon-oversettelser. Ofte kunne diskusjonene foregå livlig til langt på natt. Bevertningen var asketisk: Forfriskningene som ble servert under møtene var kastanjer og landvin.

Ficino fullførte oppdraget fra Cosimo (som døde 1. august 1464). Hans sønn Piero il Gottoso levde bare fem år til, hvoretter Cosimos 20 år unge sønnesønn Lorenzo di Piero de' Medici, senere kalt *Il Magnifico*, overtok ledelsen av familiedynastiet). Ficino hadde oversatt samtlige av Platons dialoger fra gresk til latin i 1469 (men utgitt på trykk først i 1484). Dette ble den første utgave av Platons samlede verker på et vestlig (dvs. ikke-arabisk) språk siden antikken. Etterhvert oversatte han samtlige *Enneader* av Plotin (fullført i 1492) og skapte dermed selve grunnlaget for en nyplatonisk farget Platon-forståelse i Renessansen med særlig affinitet til mystikk. På slutten av sitt liv (1496/97) var Ficino opptatt med å oversette skriftene til Dionysios Areopagiten, noe som ytterligere skulle komme til å bidra til en nyplatonisk kristen mystikk henimot slutten av 1400-tallet.

***Accademia Platonica* – religion og filosofi i et offentlig rom**

Akademiet ble videreutviklet og finansielt støttet av brødrene Giuliano de' Medici og Lorenzo *Il Magnifico*. Giuliano ble imidlertid myrdet i et attentat (søndag 26. april 1478 i Firenzes domkirke), foranstaltet av Pave Sixtus IV, som higet etter mer verdslig makt. Lorenzo slapp såvidt unna og befestet fra nå av sin stilling som Firenzes ubestridte leder frem til sin død i 1492. Lorenzos død (og Medici-familiens forvisning fra maktens sentrum i Firenze-republikken i 1494) førte til at *Accademia Platonica* ble stengt i 1492. Ficino hadde på dette tidspunkt for lengst overlatt ledelsen av Akademiet til sin begavede elev, grev Giovanni Pico della Mirandola (1463–1494), som var en personlig venn av Lorenzo. Denne nære forbindelse mellom finans og filosofi må i det hele tatt forklare den enorme innflytelse som *Accademia Platonica* fikk i løpet av sin relativt korte levetid.

//]]]]> //]]>

Hva slags karakter hadde egentlig Akademiet i Firenze? Alle brukte ordet *Accademia*, men hva la de i det? Alt taler for at det dreiet seg mer om et uformelt og åpent felleskap mellom likesinnede venner enn at det dreiet seg om noen formell og organisert institusjon i vår moderne betydning av et Akademi.

Både Cosimo og Ficino hadde selvfølgelig Platons gamle akademi i tankene, men like viktig var nok den religiøse legmannsbevegelsen i samtiden. Vi vet at mange av de åpne diskusjonene blant de eldre medlemmene av Akademiet nærmest lignet religiøse møter (i Norge kan vi antagelig best sammenligne dem med Hans Nielsen Hauge og hans vekkelsemøter på midten av 1800-tallet. Det er verdt å merke seg at Hans Nielsen Hauge faktisk også hadde en tilsvarende (om enn mer avdempet) draging henimot Platon, Plotin og Dionysios Areopagiten som Ficino).

Ficino ønsket å forene tro og tanke, teologi og filosofi: «Sann filosofi er religion. Sann religion er filosofi» (*Epistulae*, 1). Samtidig vet vi at Platons fødselsdag ble feiret, i det minste ved to anledninger, med et festmåltid og med en filosofisk festtale fra hver enkelt deltager². Ficinors religiøst fargede retorikk fornekter seg heller ikke når han et sted skriver om «de guddommelige mysterier hos vår Platon» (*Opera omnia* I, s. 858).

I *Accademia Platonica* ble det gjerne holdt foredrag av mer oppbyggelig karakter – av Ficino gjerne beskrevet som *declamationes* – foran et mindre auditorium. Det kunne også dreie seg om private lesninger fra Platon eller fra andre tekster, da gjerne med tilstedeværelse av én eller flere yngre studenter. Forøvrig ble det holdt offentlige foredrag om Platon og om Plotin, Akademiets to store filosofiske autoriteter. Disse foredragene ble gjerne holdt i en kirke eller tilsvarende offentlig rom. Akademiet i Firenze utmerket seg, på samme måte som alt annet i Firenze, ved ikke å være sekterisk, lukket for utenforstående eller hemmeligholdt. Til Akademiet hadde alle adgang. Møtene ble alltid offentliggjort.

Mennesket som fornyer og oppdager

Både Ficino og Pico bidro til de tanker som skulle gjøre Renessansen til selve smeltedigelen for overgangen fra den gamle til den nye tid. Deres filosofi munner ut i den syntese som renessanseplatonismen utviklet da alt sto på vippen for menneskeheten og hvor helt nye humanistiske ideer bidro til å gjøre renessansemennesket til en banebryter for modernismen.

Hva er så karakterisk for renessansemenneskets selvopplevelse? I henhold til de impulser som Plethon, Cusanus, Bessarion, Ficino og Pico ga støtet til, viser to begreper seg som særlig sentrale for deres opplevelse av å være mennesker i en overgangstid: Mennesket er både en *renovator* –

en fornyer – (Erasmus fra Rotterdam brukte dette begrepet med forkjærlighet) og en *explorator* – en oppdager (Pico kalte seg selv *explorator*). Ved å skue bakover i historien og gripe tilbake til «Sternstunden der Menschheit» (Stefan Zweig), utvikler de en humanistisk filosofi hvor menneskets livsmuligheter *gjenoppdages* og *fornyres*, samtidig som deres filosofi bidrar til å gi den nye tids menneske et reelt grunnlag for å *oppdage* fremtiden.

//]]]]> //]]>

Dette er renessansemenneskets Janus-ansikt: Mennesket som står som en *renovator* vendt mot sin fortid, som en *explorator* mot sin fremtid, og som derved kan fremstå som en *creator* – en skapende person – overfor sin samtid. Derfor ble Renessansen den historiske surdeig som bidro til å skape et livsrom for de mange såkalte universalgenier som i løpet av denne intense overgangstid bidro til å endevende Vestens vitenskap og tankeliv, politikk og samfunnsliv.

Ordet *renessanse* oppsto i Renessansen og ble brukt av renessansemennesket i samme dobbelte betydning, idet ordet ble avledet av såvel *renascence* («gjenfødelse»), slik ordets betydning av de fleste tradisjonelt ble oppfattet, som av *renascita* («oppblomstring», dvs. nye skudd på den gamle stamme).

Kilden til denne positive selvforståelse i Renessansen er humanisten og polyhistorikeren Giorgio Vasari, men det fantes også en mer negativt farget fortolkning av *renascita* i betydningen oppblomstring fra forfallets tid: *medium aevum* («den mellomliggende tid», dvs. middelalderen). Den første som bruker denne betegnelsen er Nicolaus Cusanus' sekretær Buzzi, og da nettopp med referanse til en mørk middelalder mellom fortidens klassiske gullaldertid og den nye gullaldertid (*seculum aureum*) i fremtiden.

Bokserien gjennom verk for verk

Det er på denne bakgrunn at denne nye bokserien over «Renessansens viktigste filosofer» er blitt til. Rekkefølgen dem imellom vil gå baklengs gjennom kronologien: Bokseriens første bind presenterer den siste av de tidligere omtalte filosofer, kanskje den mest betydningsfulle av samtlige, nemlig den ekstremt begavede grev Giovanni Pico della Mirandola.

//]]]]> //]]>

Vi har valgt å introdusere for et norsk publikum to intellektuelle perler fra hans forfatterskap, men samtidig innbyrdes vidt forskjellige verker: *Oratio de hominis dignitate* (skrevet og publisert 1486) og *De ente et uno* (skrevet 1490, publisert posthumt 1496). Det første verk er en imponerende retorisk lovprisning av menneskets verdighet, som skulle være hovedtema for en internasjonal disputas han ville invitere til i Roma. I den avsluttende del av *Oratio* har han føyet til et forsvar (*Apologia*) for den planlagte disputas som ble avlyst. Renessansens humanister hadde allerede utviklet en helt ny litterær genre over temaet *dignitas hominis*, og selv om Pico aldri kalte seg humanist, eksellerer han i dette verk i retorisk kunst, samtidig som han formulerer radikale tanker om menneskets frihet og autonomi. Dette verk ble derfor allerede av renessanseforskeren Jakob Burckhardt helt fortjent utpekt som «eines der edelsten Vermächtnisse (der Renaissance)»³.

Det andre verk: *Om det værende og det éne*, representerer fra Picos side nærmest en traktat eller et utkast til det som sannsynligvis var ment å bli hans store hovedverk: En *Concordantia* mellom Platon og Aristoteles. I et brev til Battista Spagnuoli (20. mars 1490) skriver Pico: «Jeg arbeider uavlatelig på *Concordantia Platonis et Aristotelis*.» Av utkast og etterlatte papirer kan man fastslå at verket ville ha omfattet flere hundre sider fordelt på 10 dekader, hvor hver dekade skulle omfatte et eget tema. Den ovenfor nevnte traktat gir oss i det minste en idé om hva slags karakter dette hovedverk ville ha hatt, samtidig som den best lar oss møte det unge geni, rastløs og ubendig i sin vilje til å påvirke samtiden. Hans venner kalte ham spøkefullt for *Princeps Concordiae*, med en dobbelt henspilling både på distriktet Concordia, som hørte med til hans grevskap, og den *Concordia* som skulle bli hans hovedverk.

//]]]]> //]]>

Bokseriens annet bind vil bli viet den andre av disse to ledere av Firenze-Akademiet: Marsilio Ficino. Dette ikke minst for å understreke den betydning dette intellektuelle fristed for nye idébrytninger fikk i sin samtid. Ficanos viktigste verk er *Theologia Platonica* (publisert i 1474), et omfattende verk som består av i alt 18 bøker, hvor Platons filosofi går opp i en vakker syntese med kristen teologi. Her tilrettelegger Ficino rammen for sin egen tids kjærlighetsfilosofi, som topper seg i hans berømte *Kommentar til Platons Symposion*, med undertittelen *De Amore* («Om kjærligheten»). Dette verk ble skrevet i 1469, nærmest som en introduksjon til det voluminøse hovedverket *Theologia Platonica*. Derfor har vi valgt boken *De Amore* som representativ for Ficino. Den peker tilbake til den klassiske gullaldertid, samtidig som den forbereder en ny tids intellektuelle oppblomstring.

De to neste bindene vil bli viet de to kardinalene Nicolaus Cusanus og Ioannes Bessarion. Begge blir presentert med sine respektive hovedverk. Av Cusanus blir det tidligere omtalte trebindsverket *De docta ignorantia* («Om den lærde uvitenhet», 1440) oversatt i sin helhet. Dette verket har en indirekte referanse til Plethon, forsåvidt som Cusanus her bekjenner at han under sjøreisen med Plethon fikk en skjellsettende visjon om en ny filosofi. Mange mener imidlertid at Cusanus i dette verket også holder et kritisk oppgjør med store deler av Plethons filosofi.

//]]]]> //]]>

Det er mye som tyder på at Cusanus underveis på sjøreisen fra Konstantinopel leste Dionysios Areopagitens *Mystiske teologi* blant alle de håndskrifter som han bragte med seg, og at hans visjon like gjerne kunne stamme fra lesningen av dette verk. Rent avslutningsvis i *De docta ignorantia* understreker han i sammenheng med sin visjon at den nye filosofi er «ikke seende og ikke erkjennende å se og erkjenne det som står ovenover ethvert syn og enhver erkjennelse, og samtidig se og erkjenne at vi ikke ser og ikke erkjenner» (bok III, 12). Dette røper en leser som allerede er godt øvet i den mystiske teologis paradokser.

Verket *In calumniatorem Platonis* («Sjikanen av Platon») av Bessarion blir også oversatt i sin helhet. Det er mange grunner til det. Først og fremst fremstår Bessarion her som en viktig formidler mellom hans lærer Plethon og renessanseplatonismen, representert ved Cusanus, Ficino og Pico. Men det er også grunn til å merke seg at dette verket skulle bli særlig viktig for Pico i tre henseender. For det første er Bessarion (i motsetning til Plethon) opptatt av å demonstrere at Platons filosofi er forenlig med kristendommen, for det annet at Platon og Aristoteles er forenlige med hverandre, og for det tredje påvisningen av Dionysios Areopagitens betydning for de førstnevnte teser.

Bessarions betydning som en viktig kulturformidler understrekes også ved at han var kjent for å ha sin tids største bibliotek. Like før sin død donerte han sin boksamling til byrepublikken Venezia og ikke til Firenze, sannsynligvis på grunn av det etterhvert anspente forhold mellom Firenze og både keisermakt og pavemakt i Roma.

Noter

¹ Kfr. James Hankins (1991): *Plato and the Italian Renaissance*, Leiden.

² Kfr. Ficinos dialog *De amore* (1469).

³ Kfr. hans epokegjørende verk *Die Kultur der Renaissance in Italien*, Stuttgart 1952, s. 330.